

DOI: <https://doi.org/10.31318/2786-8877.8.2025.355513>

УДК 78.071.1Фоменко:78.091(477)(045)

КАРАСЬ Г. В.

Карпатський національний університет імені Василя Стефаника. Доктор мистецтвознавства, професор, професор кафедри методики музичного виховання та диригування (Івано-Франківськ, Україна). —

Karas, Hanna. Vasyl Stefanyk Carpathian National University. Doctor of Art Studies (Dr. Hab.), Professor, Professor at the Department of Music Education and Conducting Methods (Ivano-Frankivsk, Ukraine).

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1440-7461>

hanna.karas@pnu.edu.ua

КОНЦЕРТНЕ ВИКОНАННЯ ТВОРІВ МИКОЛИ ФОМЕНКА ТА ЇХНЯ НАУКОВО-ПУБЛІЦИСТИЧНА ОЦІНКА (ДО 130-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ)

CONCERT PERFORMANCE OF MYKOLA FOMENKO'S WORKS AND THEIR SCIENTIFIC PUBLICISTIC EVALUATION (TO THE 130TH ANNIVERSARY OF THE COMPOSER'S BIRTHDAY)

Зосереджено увагу на життєтворчості українського композитора Миколи Фоменка (1894–1961) у другий, еміграційний період його діяльності у США. Застосовано такі методи: історико-хронологічний — для розгляду проблематики життєтворчості композитора в часовому вимірі другої половини ХХ століття та у просторі України й світової української діаспори; аксіологічний — для визначення цінності творчого доробку українських композиторів, поетів і виконавців; культурологічний — для осмислення внеску діячів музичної культури в українську національну скарб-

ницю. Висвітлено концертне виконання творів М. Фоменка та їх науково-публіцистичну оцінку. З цією метою проаналізовано музикознавчі й публіцистичні праці авторів з України (Г. Карась, Г. Приходько, М. Чорнобай) та діаспори (В. Витвицький, П. Волиняк, Д. Гординська-Каранович, Л. Жук, П. Маценко, Г. Лагодинська-Залеська, В. Ревуцький, Р. Савицький, А. Рудницький), у яких надано загальну характеристику творчості композитора й виконавських особливостей окремих творів. Доведено, що композиторська спадщина М. Фоменка була актуальною у другій половині ХХ століття, його музику активно виконували відомі солісти й колективи української діаспори у США, Канаді й Австрії. Виявлено, що твори митця були в репертуарі діаспорних співаків Йосипа Гошуляка, Івана Задорожного, Любомира Мацюка, Михайла Мінського, Ізабели Орловської-Фоменко, Лева Рейнаровича, Єви Столярчук-Бімс; піаністів Оксани Бризгун-Соколик, Дарії Гординської-Каранович, Люби Жук, Вадима Кіпи, Романа Савицького; скрипалів Володимира Цісика та Оксани Сімович; віолончелістки Христі Колесси; Капели бандуристів імені Тараса Шевченка з Детройта; хору церкви св. Варвари у Відні під керіванням Андрія Гнатишина; Детройтського хору Українського Тисячоліття; симфонічного оркестру міста Воррена.

Виявлено звукозаписи окремих творів композитора. Доведено, що фортепіанна збірка М. Фоменка «Моя райдуга» («My Rainbow») використовується в сучасному педагогічному процесі в Україні. Статтю приурочено до 130-річчя від дня народження композитора.

Ключові слова: творчість Миколи Фоменка, концертне виконання, звукозаписи, науково-публіцистична оцінка.

The relevance of the study is due to the attention paid to the creative life of the Ukrainian composer Mykola Fomenko (1894–1961) during his second emigration period in the USA.

Main objective of the study and its scientific novelty lies in the comprehensive coverage of the concert performance of Mykola Fomenko's works and their scientific and journalistic evaluation.

Methodology. The following research methods were used in the article: historical-chronological method — to consider the issues of the life and work of composer M. Fomenko, covering the time period of the second half of the 20th century and the spatial dimension (Ukraine, diaspora in the world); axiological — to determine the value of the creative achievements of Ukrainian composers, poets and performers; culturological — to present the contribution of figures of musical culture to the Ukrainian treasury.

Results / findings and conclusions. The concert performance of M. Fomenko's works and their scientific and journalistic evaluation are highlighted. For this purpose, the musicological and journalistic literature of authors from Ukraine (G. Karas, G. Prykhodko, M. Chornobai) and the diaspora (V. Vytvytskyi, P. Volyniak, D. Gordynska-Karanovych, L. Zhuk, P. Matsenko, G. Lagodynska-Zaleska, V. Revutskyi, R. Savytskyi, A. Rudnytskyi) was analyzed, which provides a general description of the composer's work and the performance features of a particular work. It is proven that M. Fomenko's compositional heritage was relevant in the second half of the 20th century and was performed by famous performers and groups of the Ukrainian diaspora in the USA, Canada, and Austria. It has been established that the composer's works were in the repertoire of diaspora singers Yosyp Goshulyak, Ivan Zadorozhnyi, Lubomyr Matsyuk, Mykhailo Mynskyi, Izabela Orlovska-Fomenko, Lev Reynarovych, Eva Stolyarchuk-Bims, pianists Oksana Bryzhun-Sokolyk, Daria Gordynska-Karanovych, Lyuba Zhuk, Vadym Kipa, Roman Savytsky, violinists Volodymyr Tsisyk, Oksana Simowych, cellist Khrystia Kolessa, T. Shevchenko Bandurist Chapel from Detroit, choir of St. Barbara's Church in Vienna under the direction of A. Hnatyshyn, Detroit Ukrainian Millennium Choir, Warren Symphony Orchestra. Recordings of individual works by the composer have been discovered. It has been proven that M. Fomenko's piano collection "My Rainbow" is used in the modern pedagogical process in Ukraine. The article is dedicated to the 130th anniversary of the composer's birth.

The prospects for further scientific research on the topic of the article lie in the musicological understanding of the problems of performing M. Fomenko's works, their actualization in concert performance and the pedagogical process.

Keywords: composer Mykola Fomenko, concert performance, sound recordings, scientific and journalistic evaluation.

Вступ. Микола Олексійович Фоменко (12/25.12.1894, Ростов-на-Дону — 08.10.1961, Нью-Йорк, США) — композитор, піаніст, педагог та музичний критик належить до знакових постатей української музичної культури. Перша частина його життєтворчості пов'язана з Росією та Україною: 1915 року його забирають до російської армії та висилають на кавказький фронт, де він двічі був поранений. Під час цієї війни його батько переїжджає до Харкова, а після її завершення сюди переїжджає і Микола. Саме тут він здобуває музичну освіту у Харківському музично-драматичному інституті (1929; клас композиції Семена Богатирьова, клас фортепіано Павла Луценка). Микола Фоменко — викладач у Харківській консерваторії, завідувач музичної частини Харківського музично-драматичного театру (1930–1932), музичний редактор видавництва «Мистецтво» в Харкові (1932–1935). Друга світова війна зумовила виїзд композитора разом із дружиною, співачкою Ізабелою Орловською на Захід, а 1950 року — до США. Від 1951 року М. Фоменко активно долучається до українського мистецького середовища в еміграції: працює професором теоретичних дисциплін і фортепіано в Українському музичному інституті (далі — УМІ) в Нью-Йорку, очолює його ньюйоркське відділення, а також спільно з дружиною концертує як піаніст у різних містах США. Другий, діаспорний період життєтворчості митця позначений інтенсивною концертною та композиторською діяльністю. З огляду на вагомий творчий доробок композитора й активність його мистецької практики, в Україні є нагальна потреба актуалізації цієї спадщини як у науковому, так і в педагогічному контекстах. Статтю присвячено 130-річчю від дня народження М. Фоменка.

Аналіз публікацій. В українській діаспорі про композитора писали переважно невеликі публіцистичні статті.

Серед авторів: Василь Витвицький [1974], Петро Волиняк [1959], Дарія Гординська-Каранович [1955], Павло Маценко [1992], Галина Лагодинська-Залеська [1957], Валеріан Ревуцький [1955], Роман Савицький [1959]. Антін Рудницький у праці «Українська музика: історико-критичний огляд» уперше охарактеризував творчість композитора, окресливши її стильові особливості [1963]. Люба Жук у дисертації «Фортепіанні твори композиторів українського походження в Канаді і США»¹ привернула увагу до спадщини М. Фоменка у цій жанровій царині [2007]. В Україні однією з перших про композитора писала Ганна Приходько [1993]. Мирослава Чорнобай, розглядаючи дитячу фортепіанну музику українських композиторів за кордоном як форму збереження ментального коду, рекомендує залучати до педагогічного репертуару збірку Миколи Фоменка «Моя райдуга» («My Rainbow») [Chornobay, 2020, с. 112]. Найбільше інформації про композитора зібрано в нашій монографії [Карась, 2012], однак з часу її виходу з'явилися нові джерела, а ювілей композитора спонукав до більш прискіпливого осмислення його творчого доробку. Твори М. Фоменка про гетьмана Мазепу проаналізовані в окремії статті акторки цієї публікації [Карась, 2019]. Частина нотної спадщини митця (18 творів) зберігається в Архіві композитора й музикознавця Ігоря Соневицького (1926–2006) зі США в Інституті літургійних наук Українського католицького університету у Львові². Це оригінальні друквані видання, рукописи й ксерокопії, які все ще чекають на своїх дослідників.

---

¹ Жук Л. Фортепіанні твори композиторів українського походження в Канаді і США: дис ... доктора філософії з музикології / Український вільний університет. Мюнхен, 2007. 185 с. Науковий керівник др. Андріян Бриттан. Рецензент проф. Мирослав Скорик. Філософічний факультет. *Архів УВУ*, Мюнхен (Німеччина).

² Архів Ігоря Соневицького. Нотна колекція. Інститут літургійних наук Українського католицького університету у Львові. URL: <https://icm.ucu.edu.ua/arhivy/sonevytskogo/> (дата звернення: 01.11. 2024).

Мета статті та її наукова новизна полягають у всебічному висвітленні концертного виконання творів Миколи Фоменка та їх науково-публіцистичної рецепції.

Методологічне підґрунтя. У статті застосовано історичний, аксіологічний, культурологічний підходи й відповідні їм методи дослідження. Зокрема, історико-хронологічний метод використано для розгляду проблематики життєтворчості композитора М. Фоменка, що охоплює часовий період другої половини ХХ століття та просторовий контекст (Україна, українська діаспора у світі); аксіологічний — для визначення цінності творчого здобутку українських композиторів, поетів і виконавців; культурологічний — для осмислення внеску діячів музичної культури в національну культурну скарбницю.

Результати дослідження. Як композитор Микола Фоменко працював у широкому колі жанрів. До його творчого доробку належать: музична драма «Маруся Богуславка» (незавершена); оперети — «Ганна» (незавершена), «Мазепа» (фрагменти); дитячі опери-казки — «Івасик-телесик», «Котик Кі-кі», «Листоноша»; вокально-симфонічні — кантата «Слава Мазепі» (слова Яра Славутича, 1959), «Благослови»; для симфонічного оркестру — дві симфонії, поема «Дев'яте січня», три сюїти — «Младиш», «Українська», «З далекого світу чудес», Марш; Концерт для фортепіано з оркестром; струнний квартет «Спомин про рідний край»; п'єси для скрипки з фортепіано, для віолончелі — «Пісні кохання», Балада; для фортепіано — п'єси («Балада», «Вальс», «Рондо», «Кобзар» (Шість малих варіацій на оригінальну тему), «Прелюд», «П'ять творів на українські теми» («Марш», «Танок», «Жарт» «Гумореска», «Вальс», видані у Нью-Йорку як збірка «Моя райдуга» («My Rainbow»)); фортепіанна партія для мішаного хору Бориса Кудрика «Вибір Гетьмана» (на замовлення хору «Думка»); хори — «Тече вода в синє море» (слова Тараса Шевченка), «Зима» та інші твори на слова Івонни Савицької (збірка пісень для молоді «Молоді пісні» для двоголосного дитячого хору; церковні композиції («Діва Марія»

та ін.); більше двадцяти романсів; солоспіви на тексти Т. Шевченка, І. Франка, П. Тичини, І. Багряного (марш «Ми об'їхали землю навколо»), В. Сосюри («Любіть Україну»), Я. Славутича та ін.; обробки народних пісень; музика до театральних вистав театру Йосипа Гірняка («Мойсей» І. Франка, «Князівна на горошині» за Г.-Х. Андерсеном та ін.); обробки пластових пісень, пісень УПА.

Характеристика творчості композитора. Антін Рудницький характеризує Фоменка як композитора-лірика романтичного спрямування, зазначаючи:

... його музика не модерно-експериментальна, але в консервативно нео-романтичному стилі, інколи з імпресіоністськими слідами [Рудницький, 1963, с. 239].

У концертних програмах української діаспори у США особливо популярним був солоспів М. Фоменка «Любіть Україну» на тексти В. Сосюри, однак А. Рудницький вважає, що з мистецького погляду

... далеко вище цього твору стоїть баллада «Про Байду Вишневецького», в якій автор, стилізуючи характер народних дум і одночасно дуже влучно нав'язуючи його до стилю сольової пісні, створив зворушливу, просто хвилюючу вокальну картину [Рудницький, 1963, с. 239].

Незважаючи на різноманітні стильові впливи, характер музики М. Фоменка, на думку А. Рудницького «суто-український», а типовим її зразком є твір «Тече вода в синє море». Ця музика:

...витримана в стилі народної мелодики, дарма що вона цілком оригінальна й народним матеріалом не користується. Твори Фоменка визначаються співучою мелодійністю, доброю, закінченою формальною будовою, влучним використанням інструментальних і вокальних засобів. Загалом Фоменко — поважний, талановитий, цілком професійний композитор [Рудницький, 1963, с. 240].

Піаністка Галина Лагодинська-Залеська також підкреслювала, що стилістично музика М. Фоменка ближче до романтизму, ніж до модернізму:

Його композиції визначаються глибоким ліризмом і романтикою, щирістю відчуття, ритмічною й гармонічною свіжістю та наскрізь українським характером [Лагодинська-Залеська, 1957, с. 18].

Патріотичні мотиви у творчості М. Фоменка виявляються насамперед у хоровій творчості. Так, 1954 року на слова Івана Багряного композитор створює Гімн Об'єднання демократичної молоді (ОДУМ) у США, який на зустрічі одумівців США і Канади в Торонто прозвучав у виконанні хору Детройтської філії під керуванням Григорія Китастого, а також хоровий твір «Ми об'їхали землю навколо». Г. Приходько зазначає, що мелодія композитора насичена маршовими інтонаціями, «... суворя, чітка, лапідарна, вона нагадує туго скручену пружину, що стрімко розкручується» [Приходько, 1993, с. 87]. Твір має двочастинну куплетну форму:

Заспів у ній звучить у світлому мажорі — легко, «політно», одразу захоплюючи досить значний діапазон завдяки стрімким мелодичним злетам на широкі інтервали. Приспів звучить більш енергійно, тільки на слова «Буде бій, чуєш грім» — утверджується вольова карбована ритміка, що потім знову поступається широким пісенним інтонаціям. Можливо, тут дається взнаки саме «кобзарське», звичне до епічної широти музичне мислення митця [Приходько, 1993, с. 87].

На думку Г. Приходько, Гімн ОДУМ М. Фоменка зберігає такі ж стильові риси, проте:

... тут молодика, епічна за своїм розмахом, набуває більш чітких, лапідарних інтонацій дещо плакатного, лозунгового характеру, що власне відповідає специфіці жанру і підкреслюється досить нестандартним

гармонічним «каркасом», який її підтримує [Приходько, 1993, с. 87].

Про особливу увагу композитора до молоді писала піаністка і критик Галина Лагодинська-Залеська, наголошуючи на важливості збірки фортепіанних творів «Моя райдуга» («My Rainbow», Нью-Йорк, 1954) та підготовці Українським музичним інститутом Америки до друку збірки пісень «Молоді пісні» на слова Іванни Савицької — для двоголосного дитячого або молодіжного хору в супроводі фортепіано. Це видання мало особливе значення в умовах діаспори, адже «Брак дитячої хорової літератури відчувається в нас дошкульно і тепер ця велика прогалина буде виповнена» [Лагодинська-Залеська, 1957, с. 18].

З нагоди 60-річчя від дня народження Миколи Фоменка в діаспорній періодиці опубліковано кілька дописів, у яких охарактеризовано творчість композитора. Так, музиколог і педагог Павло Маценко (Канада) у газеті «Новий шлях» (Вінніпег) виокремив збірку фортепіанних творів «Моя райдуга» («My Rainbow», Нью-Йорк, 1954) М. Фоменка, яка справила на нього

... враження джерельної води у спеку. Висока майстерність оформлення, легка до сприйняття піаністична фактура, бадьорість і одночасно українськість без «історичного» скигління, все це вказує на автора, як визначного майстра, що охопив усією душею поклик нової української людини. Недаром і згадана збірка починається бадьорим, повним віри маршем на тему української, бойової пісні «Гей, нум, хлопці до зброї». Дарма, що майстер ріс під тиском Москви — душа його бриніла в унісон із думками борців за Україну [Маценко, 1992, с. 43–44].

Дослідник підсумовує, що «героїка для нього не чужа, а є власністю його світосприймання» [Маценко, 1992, с. 44].

Видатна піаністка й педагог Дарія Гординська-Каранович, аналізуючи творчість композитора, насамперед звертає

увагу на вокальні твори. Характеризуючи баладу про Байду-Вишневецького для баритона фортепіано, вона зазначає:

Це знаменита композиція визначається винахідливістю ритміки, мелодики та гармонії, а також відчуттям психологічної тонкості кожної музичної картини. Для відображення гордовитого ходу турецького султана композитор використовує порожні квінти, а ненависть Байди до «поганої дочки» султанової та його «проклятої віри» він малює терпкими дисонансами. Тугу за Україною і любов до неї він оповиває ніжною мелодією [Гординська-Каранович, 1955, с. 25].

Критик також звертає увагу на обробки народних пісень М. Фоменка:

Вони в нього щирі, безпосередні і природні, але позбавлені певної дози тієї примітивності, що її наші композитори часто поєднують з народною піснею [Гординська-Каранович, 1955, с. 25].

Згодом ознайомившись із фортепіанними творами композитора («Балада», «Варіації», «Кобзар» та ін.), піаністка доходить висновку, що його художнє мислення й цілісний музичний світ є наскрізь українськими, а сам автор постає як романтик із мрійливою, поетичною душею.

Валеріан Ревуцький надав біографічну довідку про композитора та огляд його творчості. Анонсує авторський концерт М. Фоменка в Торонто 12 лютого 1955 року, він називає його «визначним, цікавим і талановитим музичним митцем молоді державної України» [Ревуцький, 1955, с. 25].

Тричастинна кантата «Слава Мазепі» Миколи Фоменка на слова Яра Славутича, написана до 250-роковин Івана Мазепи (1959), належить до найкращих здобутків композитора в цьому жанрі.

Кантата має урочистий, величальний характер, що наближає її до оди. Поет зображує гетьмана як мудрого державного діяча, борця за незалежність України

в останні роки його життя. Кантата «Слава Мазепі» М. Фоменка написана для квартету (дискант 1, дискант 2, альт 1, альт 2), чотириголосного дитячого хору та фортепіано і має тричастинну форму зі вступом¹. За характером — це епічне полотно. Постійне зіставлення мажоромінору передає мінливий характер Мазепи, його роздуми і вагання. Часте використання арпеджіато у партії супроводу викликає алюзії перебирання струн на бандурі. <...> Кантата має масштабну фактуру, різкі контрастні зіставлення. Її неодноразово виконували в діаспорі, зокрема Філадельфійський молодіжний хор філії Українського музичного інституту під орудою диригента Юрія Оранського у Нью-Йорку з нагоди 250-х роковин Івана Мазепи (1959), цей же колектив — з нагоди ювілею композитора (1967), а також 1987 року в Чикаго — жіночий хор «Діброва» з Торонто під керівництвом Михайла Дябоги. Як зазначають дослідники, творчість М. Фоменка була улюбленою для Ю. Оранського, який пропагував її багато років у діаспорі і мав можливість почути її 1991 року в незалежній Україні [Карась, 2019, с. 81, 82].

Відомий піаніст Роман Савицький у рецензії на перше виконання твору хором УМІ у Нью-Йорку писав:

... оригінальна, якась дивно «мазепинська», навіяна модерними гармонічними барвами, з чудовою ліричною середньою частиною, велична музика Фоменка у тонкому, прецизному виконанні диригента Ю. Оранського, прозвучала устами наших дітей наче символ голосу «Могутнього Духа Мазепи», що виповнює наші серця вірою в остаточне здійснення Його великих ідей [Савицький, 1959].

---

¹ Вокальні твори на слова Яра Славутича / упоряд. С. Яременко. Едмонтон : Славута, 1978. 77 с. «Слава Мазепі» (кантата) — музика Миколи Фоменка. С. 22–44.

«Монолог Мазепи перед шаблею» з поеми «Мазепа» написав Яр Славутич 1959 року.

М. Фоменко включив її в оперу, над якою працював протягом п'ятдесятих років, однак вона залишилась не закінченою через несподівану смерть композитора. Монолог створено для баса та фортепіано¹. Це розлога арія-роздум епічного плану. У партії супроводу композитор застосовує ритм, який імітує биття серця і напруження героя. Гармонія передає внутрішню боротьбу Мазепи [Карась, 2019, с. 82–83].

Піаністка Люба Жук, яка ще на початку своєї кар'єри в Нью-Йорку виконувала два прелюди Миколи Фоменка в його присутності, писала, що твори композитора вирізняються «співучою мелодією, доброю формальною будовою, придатним використанням інструментальних і вокальних засобів», а стиль митця, за її визначенням, — «лірично-романтичний, часто з імпресіоністичним забарвленням»².

Щодо **концертного виконання** творів М. Фоменка, то один із перших його авторських концертів відбувся 13 лютого 1955 року в Детройті на запрошення Літературно-мистецького клубу; перед цим аналогічний концерт було організовано в Торонто. Ініціатива належала музикознавцю й композитору Василю Витвицькому, який із цього приводу листувався з М. Фоменком [Витвицький, 1974]. Відповідь композитора у формі листа-автобіографії була надрукована майже через двадцять років потому. У ній М. Фоменко з гіркотою розповідає про складні умови життя композитора

---

¹ Вокальні твори на слова Яра Славутича / упоряд. Сергій Яременко. Едмонтон : Славута, 1978. 77 с. «Монолог перед шаблею», музика Миколи Фоменка. С. 45–49.

² Жук Л. Фортепіанні твори композиторів українського походження в Канаді і США: дис ... доктора філософії з музикології / Український вільний університет. Мюнхен, 2007. 185 с. Науковий керівник др. Андріян Бриттан. Рецензент проф. Мирослав Скорик. Філософічний факультет. *Архів УВУ*, Мюнхен (Німеччина). С. 44.

(у вісім років залишився сиротою, а під час еміграції до США переніс хворобу серця) та виконання його творів [Фоменко, 1974]. Програму концерту склали сольні виступи Ізабелі Орловської-Фоменко (сопрано), Івана Задорожного (баритон) та самого композитора, який виступав як піаніст-соліст і як концертмейстер. У концерті прозвучали твори: «Балада про Україну», «Спогад про Кармелюка», оперні арії з «Марусі Богуславки», «Івасика-Телесика», «Ганни», дуети з «Марусі Богуславки» й «Івасика-Телесика», а також обробки народних пісень [Фоменко, 1974, с. 18].

17 травня 1959 року успішний авторський концерт М. Фоменка відбувся у Торонто за участю Ізабелі Орловської-Фоменко (сопрано), Лева Рейнарівича (баритон), скрипаль Володимира Цісика й піаністки Оксани Бризгун-Соколик, яка була ініціаторкою і організаторкою заходу. У рецензії Петра Волиняка надано перелік виконаних творів і коротку характеристику виконавців. Так, відомий львівський скрипаль В. Цісик виконав «Легенду» та сюїту «З далекого неповторного дитинства» («Казка старенької бабусі», «Метелик», «Колискова», «Маленький барабанщик») «...з добрим відчуттям смаку й міри. <...> Характерним у В. Цісика є інтонаційна витонченість його виконання» [Волиняк, 1959, с. 32]. Критик підкреслив виконавську вправність Ізабелі Орловської-Фоменко, особливо її інтерпретацію романсу «Ой у полі...» на тексти Яра Славутича: «І. Орловська має повний ніжності й динаміки голос, яким уміє передавати найтонші ліричні нюанси твору, має виняткову контролю над своїм голосом» [Волиняк, 1959, с. 32]. Колишній соліст Львівської опери Лев Рейнарівич, за словами рецензента:

... має дуже приємного тембру голос. У його виконанні не бракує патосу і динамічної сили, які цілком полонили слухачів. Виступав він у сольових номерах і в дуетах з І. Орловською — дует Марусі й Софрона з опери «Маруся Богуславка», «Ніч» (на слова М. Ситника) та «Весняний вальс» [Волиняк, 1959, с. 32].

Оксана Бризгун-Соколик постала як досвідчена виконавиця з доброю музичною культурою, витонченим смаком і широким творчим діапазоном:

... від інтимно-ліричного (два прелюди першого відділу) до повної напруги динамічності (героїчний прелюд гіс-моль) у другому відділі [Волиняк, 1959, с. 31].

Виконання творів М. Фоменка характерне вже з перших років еміграції до США. З ініціативи Літературно-мистецького клубу у Філадельфії відбувалися концерти з прем'єрним виконанням творів композиторів діаспори. Так, у листопаді 1953 року в Нью-Йорку та Філадельфії у концертах прозвучали нові вокальні твори В. Грудина, А. Рудницького, М. Фоменка у виконанні Михайла Мінського. У програмі шостої літературно-мистецької ярмарки (26 вересня 1954 р.) відбувся концерт симфонічної музики М. Фоменка під диригуванням автора [Карась, 2012, с. 174].

У програмі великого концерту зірок української опери та солістів-інструменталістів, що відбувся 27 жовтня 1956 року в залі «Patriotic Hall» у Лос-Анджелесі, прозвучали вокальні твори М. Фоменка [Карась, 2012, с. 269].

На вечорі української музики, організованому УМІ в Нью-Йорку 26 квітня 1958 року, віолончелістка Христя Колесса та Роман Савицький вперше у США виконали твір М. Фоменка «Ave Maria», написаний спеціально для цього концерту [Карась, 2012, с. 435].

Композитор співпрацював із Капелою бандуристів імені Т. Шевченка з Детройта (США), яка 1955 року випускає альбом із десяти платівок «Українська капеля бандуристів під мистецьким проводом Григорія Китастого і Володимира Божика». Це записи концертних виступів капели у США й Канаді протягом 1950–1955-х років. У репертуарі переважають оригінальні твори й аранжування керівника капели Григорія Китастого, думи й народні пісні в обробках українських композиторів, зокрема й М. Фоменка [Карась, 2012, с. 842]. Бандуристи випустили також альбом «U.P.A. songs by Ukrainian Bandurists», на якому записано 24 твори —

народні (козацькі), стрілецькі, повстанські пісні та пісні дивізійників. Серед них — авторський твір Миколи Фоменка «Повстанська» на слова Яра Славутича¹.

23 листопада 1963 р. у концерті Торонтського симфонічного оркестру під орудою британського диригента Вальтера Зюскінда (Jan Walter Susskind) було виконано арію з опери «Іван Телесик» М. Фоменка (солістка — Єва Столярчук-Бімс) [Рудницький, 1963, с. 301].

На відзначення 150-річчя від дня народження Тараса Шевченка в залі «Hunter College» у Нью-Йорку 1964 року відбувся ювілейний концерт за участю хору «Думка» та симфонічного оркестру під керуванням Івана Задорожного, солістів Шарлотти Ордассі-Баранської (Метрополітен-Опера, США), Галини Минаїв-Андреадіс (театр «Колон», Буенос-Айрес, Аргентина) й Андрія Добрянського. У програмі концерту поруч із кантатами Михайла Вербицького й Павла Печеніги-Углицького було виконано кантату «Вибір гетьмана» Бориса Кудрика в редакції Миколи Фоменка [Лисько, 1964].

Твори композитора звучали й у програмах, присвячених відзначенню Тисячоліття хрещення Руси-України. Так, в основному ювілейному концерті в Детройті за участю Детройтського хору Українського Тисячоліття, симфонічного оркестру міста Воррена й солістів, що відбувся в листопаді 1988 року в залі «Orchestra Hall», прозвучав твір М. Фоменка «Ой чого ти, Дніпре?» [Українці в Детройті, 1988, с. 29]. У концерті за участю хорів під орудою Михайла Дябоги виконано кантату «Слава Мазепі» Миколи Фоменка на слова Яра Славутича [Тисячоліття, 1992, с. 189]. Музика М. Фоменка звучала також у фінальному концерті в «Carnegie Hall» у Нью-Йорку 20 листопада 1988 року за участю провідних мистецьких сил Америки й Канади [Карась, 2012, с. 212].

---

¹ Повстанська — Мішаний Квартет з бандуристами — Галя Хамула, Христя Карпевич, Роман Левицький, Володимир Юркевич. Слова: Яр Славутич, музика М. Фоменко. *UPA Songs By Ukrainian Bandurists = Пісні УПА у виконанні українських бандуристів*. Ч. 2. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=1-ZIfOgU2fw> (дата звернення: 01.11.2024).

Виявлено, що твори Миколи Фоменка були в репертуарі діаспорних співаків Любомира Мацюка, Михайла Мінського, Йосипа Гошуляка, піаністів Дарії Гординської-Каранович, Вадима Кіпи, Люби Жук, скрипалів Володимира Цісика, Оксани Сімович, віолончелістки Христини Колесси, а також хору церкви св. Варвари у Відні під керуванням Андрія Гнатишина.

Камерні й сольні концерти з програмами творів українських композиторів відігравали важливу роль у процесі міжкультурного діалогу. У програмі щоденних концертів на Міжнародній виставці «Людина та її Світ» у Монреалі (1971) відбулося сім сольних фортепіанних концертів, у яких звучали твори М. Фоменка [Карась, 2012, с. 894]. Яскравим прикладом інтеграції української музичної культури в культурний простір США став урочистий концерт «Україна: музичний салют», що відбувся 7 травня 1978 року в Білому домі (Вашингтон) — офіційній резиденції американського президента у присутності представників дипломатичного корпусу та понад сотні гостей. У програмі концерту прозвучали твори українських композиторів у виконанні як українських, так і американських музикантів; зокрема Лінда Трентачості (Linda Trentacosti) виконала «Прелюдію» Миколи Фоменка [Карась, 2012, с. 881].

Звукозаписи. Після смерті композитора, 1966 року видано платівку із вибраними його творами, до якої ввійшли: Арія Тетянки з опери «Івасик Телесик» (І. Фоменко-Курдидик), «Ой чого ж ти, Дніпре» (Й. Гошуляк, акомпаніатор О. Бризгун-Соколик), «Легенда» (В. Цісик), «Любіть Україну» (І. Фоменко-Курдидик), «Ой, не цвіти буйним цвітом» (Й. Гошуляк, акомпаніатор О. Бригун-Соколик), Арія Ганни з опери «Ганна» (І. Фоменко-Курдидик із симфонічним оркестром, диригує І. Задорожний), «Діва Марія» (І. Фоменко-Курдидик, М. Фоменко), «Журавель» (Хор Українського Музичного Інституту, диригент Ю. Оранський), «Тема з варіаціями» (М. Шлемкевич-Савицька)¹. Твори композитора

---

¹ Mykola Fomenko / Микола Фоменко. Selected Compositions = Вибрані Твори (LP). Торонто : Українське національне об'єднання, Філія То-

також записані у виконанні співаків Михайла Мінського¹ та Йосипа Гошуляка, скрипаля Євгена Ґратовича й піаністки Сильвії Ґолмон [Максимюк, 2017].

«Монолог Мазепи перед шаблею» записано 1972 року на платівці «Гетьмани України» у виконанні відомого в діаспорі співака Михайла Мінського² в супроводі Північнонімецького симфонічного оркестру (Norddeutsche Symphonie Orchester) під керівництвом Карла Гайнца Беккера (Karl-Heinz Becker), одного з найвидатніших пропагандистів української музики у західному світі:

Його виконання вирізнялося глибоким проникненням у задум автора, почуттям стилю, темпераментністю, тонким нюансуванням, а також музикальністю й артистичністю. Своєю виконавською манерою М. Мінський наближався до мистецтва Бориса Ґмирі, талант якого він глибоко шанував. Співак володів сильним голосом широкого діапазону, рівним у всіх регістрах, красивого металевого тембру, технічно добре поставленим. Усі ці якості голосу співака яскраво виражені у звукозаписі «Монологу перед шаблею», увиразнюють художній образ Мазепи. Відомо, що цей монолог виконував ще один відомий співак діаспори — Лев Рейнарович [Карась, 2019, с. 83].

Висновки і перспективи дослідження. Творча спадщина композитора Миколи Фоменка — це цінний внесок в українську музичну культуру, який потребує подальшого глибокого музикознавчого аналізу, актуалізації в концертному виконанні та впровадження в педагогічний процес.

ронто; Українська (Торонто) Кредитова Спілка і всі солісти, диригенти і хор УМІ, 1966.

¹ Михайло Мінський / Mychaylo Minsky. Струни серця. 1975, ARFA. ME 1213-3 (LP).

² Мінський Михайло. «Гетьмани з України». Канада: Aron Record Company, 1972. (vinyl rip). URL: <https://myzcloud.pro/artist/2451271/mihailo-minskii> (дата звернення: 04.08.2019).

Список використаної літератури

1. Витвицький В. В. Микола Фоменко про себе. *Нові дні*. 1974. Ч. 299, грудень. С. 17.
2. Волиняк П. Ще одне музичне свято в Торонті. *Нові дні*. 1959. Ч. 113. С. 30–32.
3. Гординська-Каранович Д. Я. Микола Фоменко, композитор. *Нові дні*. 1955, лютий. С. 25.
4. Жук Л. С. Фортепіанні твори композиторів українського походження в Канаді і США : дис. ... доктора філософії з музикології / Український вільний університет. Мюнхен, 2007.
5. Карась Г. В. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття : монографія. Івано-Франківськ : Тіповіт, 2012. 1164 с.
6. Карась Г. В. Художній образ гетьмана Івана Мазепи крізь призму синтезу мистецтв української діаспори. *Науковий вісник Національної музичної академії України імені П. І. Чайковського* : зб. наук. пр. Вип. 125. Київ, 2019. С. 77–88.
7. Лагодинська-Залеська Г. М. Микола Фоменко. *Овид*. 1957. Ч. 10 (87). С. 17–18.
8. Лисько З. Святкування Шевченківського 150-річчя в Нью-Йорку. *Свобода*. 1964. 28 березня. Ч. 60. С. 2.
9. Максимюк С. Бібліографія українських звукозаписів 1903–1995 / ред. Ю. Ясіновський. Вид 2-ге, випр. і доповн. Львів : Видавець Тарас Тетюк, 2017. 188 с.
10. Маценко П. П. Микола Фоменко. Маценко П. П. *Музиколог, композитор і громадський діяч* : збірник на пошану 90-ліття народин / упоряд і зредаг. В. Верига. Торонто : УНО Канади, 1992. С. 41–44. Передрук: Новий шлях (Вінніпег). 1955. 7 березня.
11. Приходько Г. Поезія Івана Багряного в музиці композиторів української діаспори. *Народна творчість та етнографія*. 1993. № 4. С. 85–88.
12. Ревуцький В. Д. Микола Фоменко (До 60-річчя з дня народження). *Нові дні*. 1955. Лютий. С. 24–25.
13. Рудницький А. Українська музика: Історико-критичний огляд. Мюнхен : Дніпрова хвиля, 1963. 406 с.
14. Савицький Р. І. Святочна академія в 250-річчя смерті Івана Мазепи в Нью-Йорку. *Свобода*. 1959. 4 листопада, ч. 213. С. 5.
15. Тисячоліття Християнства в Україні. Урочистості 1988 року / гол. ред. О. С. Зінкевич. Нью-Йорк : Крайовий Комітет Тисячоліття Християнства в Україні, 1992. 523 с.

16. Українці в Детройті і в Мічігані. Відзначення тисячоліття Хрищення України. Детройт : Детройтський метрополітальний комітет Українського тисячоліття, 1988. 766 с.

17. Фоменко Микола. Лист-автобіографія. *Нові дні*. 1974. Ч. 299, грудень. С. 17–19.

18. Chornobay M. Children's piano music of Ukrainian composers living abroad: preservation of the mental code. *Európska Veda: Vedecký časopis = European Science: Scientific journal*. Podhájska, 2020. No. 1. P. 110–116.

Reference

1. Vytvytskyi, V. (1974) Mykola Fomenko pro sebe [Mykola Fomenko about himself. In: *Novi dni*. No. 299, Dezember, pp. 17 [in Ukrainian].

2. Volyniak, P. (1959) Shcheodne muzyczne sviato v Torontó [Another music festival in Toronto]. In: *Novi dni* [New Days]. No. 113, pp. 30–32 [in Ukrainian].

3. Hordynska-Karanovych, D. (1955) Mykola Fomenko, kompozytor [Mykola Fomenko, composer]. In: *Novi dni* [New Days]. February, pp. 25 [in Ukrainian].

4. Zhuk, L. S. *Piano Works by Composers of Ukrainian Origin in Canada and the USA*: PhD dissertation in Musicology / Ukrainian Free University. Munich, 2007.

5. Karas, H. V. (2012) *Muzyczna kultura ukraińskiej diaspory u światowemu czasopróstoru XX stólatia* [Musical culture of the Ukrainian diaspora in the global time-space of the 20th century]: monographie. Ivano-Frankivsk: Tipovít, 1164 pp. [in Ukrainian].

6. Karas, H. V. (2019) Khudozhnii obraz hetmana Ivana Mazepy kríz pryizmu syntezu mystetstv ukraińskiej diaspory [The artistic image of Hetman Ivan Mazepa through the prism of the synthesis of the arts of the Ukrainian diaspora]. In: *Naukovyi visnyk Natsionalnoi muzychnoi akademii Ukrainy imeni P. I. Chaikóvskoho* [Scientific Herald of Tchaikovsky national music academy of Ukraine]. Issue 125, pp. 77–88 [in Ukrainian].

7. Lahodynska-Zaleska, H. (1957). Mykola Fomenko [Mykola Fomenko]. In: *Ovyd*. No. 10 (87), pp. 17–18 [in Ukrainian].

8. Lysko, Z. (1964) Sviatkuvannia Shevchenkivskóho 150-rychchia v Niu Yorku [Celebration of Shevchenko's 150th birthday in New York]. In: *Svoboda*, March 28, no. 60, p. 2 [in Ukrainian].

9. Maksymiuk, S. (2017) Bibliohrafiia ukrainskykh zvukozapysiv 1903–1995 [Bibliography of Ukrainian sound recordings 1903–1995], ed. by Yu. Yasinovskiy. Lviv: Vydavets Taras Tetiuk. 188 pp. [in Ukrainian].

10. Matsenko, P. (1992). Mykola Fomenko [Mykola Fomenko]. In: Matsenko, P. *Muzykoloh, kompozytor i hromadskiy diiach* [Mykola Fomenko. Musicologist, composer, and public figure]. Toronto: UNO Kanady, pp. 41–43 [in Ukrainian].

11. Prykhodko, H. (1993) Poeziia Ivana Bahrianoho v muzytsi kompozytoriv ukrainskoi diaspory [The poetry of Ivan Bagryany in the music of composers of the Ukrainian diaspora]. In: *Narodna tvor-chist ta etnografiia* [Folk Art and Ethnography]. No. 4, pp. 85–88 [in Ukrainian].

12. Revutskiy, V. (1955) Mykola Fomenko (Do 60-richchia z dnia narodzhennia) [Mykola Fomenko (On the 60th Anniversary of His Birth)]. In: *Novi dni* [New Days], February, pp. 24–25 [in Ukrainian].

13. Rudnytskyi, A. (1963) *Ukrainska muzyka: Istoryko-krytychnyi ohliad* [Ukrainian music: Historical and critical review]. Miunkhen: Dniprova khvyliia. 406 pp. [in Ukrainian].

14. Savytskyi, R. (1959) Sviatochna akademiia v 250-richchia smerty Ivana Mazepy v Niu Yorku [Festive Academy on the 250th anniversary of the death of Ivan Mazepa in New York]. In: *Svoboda*. November 4, no. 213, p. 5 [in Ukrainian].

15. Zinkevych, O. (ed.). *Tysiacholittia Khrystyianstva v Ukraini. Urochystosti 1988 roku* [Millennium of Christianity in Ukraine. Celebrations of 1988]. Niu-York: Kraiovyi Komitet Tysiacholittia Khrystyianstva v Ukraini, 1992. 523 pp. [in Ukrainian].

16. *Ukrainci v Detroiti i v Michigani. Vidznachennia tysiacholittia Khryshchennia Ukrainy* [1988]. [Ukrainians in Detroit and Michigan. Celebration of the millennium of the Baptism of Ukraine]. Detroit: Detroitskiy metropolitalnyi komitet Ukrainskoho tysiacholittia. 766 pp. [in Ukrainian].

17. Fomenko M. (1974) Lyst-avtobiohrafiiia [Autobiographical letter]. In: *Novi dni* [New Days]. No. 299, December, pp. 17–19 [in Ukrainian].

18. Chornobay, M. (2020) Children's piano music of ukrainian composers living abroad: preservation of the mental code. In: *Európska veda: Vedecký časopis* [Podhájska. No. 1, pp. 110–116 [In Slovak].